

EVROPSKÉ PENÍZE PRO KAŽDÉHO

JAK POROZUMĚT ROZPOČTU EU

VĚDĚLI JSTE, ŽE EVROPA MÁ SVŮJ VLASTNÍ ROZPOČET
A ŽE DO NĚJ PŘÍSPÍVÁ KAŽDÁ ČLENSKÁ ZEMĚ EVROPSKÉ UNIE?

V průměru

140 000 000 000 €

ročně ovlivňuje každodenní život 500 milionů Evropanů. EU využívá rozpočet k dosahování společných cílů, ať už se týkají sociálních jistot, hospodářského rozvoje nebo životního prostředí. Všechny prostředky jejího rozpočtu pomáhají financovat především následující oblasti:

STABILNÍ EKONOMIKA

KVALITNÍ
VZDĚLÁNÍ

ZDRAVÍ A VÝŽIVA

ČISTÉ ŽIVOTNÍ
PROSTŘEDÍ

UDRŽITELNÁ A CENOVĚ
DOSTUPNÁ A DOPRAVA

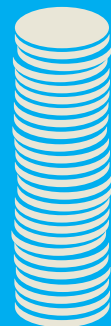
Jelikož zdrojem rozpočtu EU jsou daně placené každým Evropanem¹, prostředky rozpočtu by měly být vynakládány na věci, které představují veřejný zájem.

SEZNAMTE SE: ROZPOČET EU

ROZPOČET EU PŘEDSTAVUJE POUZE **1%** HRUBÉHO NÁRODNÍHO DŮCHODU EU², COŽ ČINÍ PRŮMĚRNĚ 140 MILIARD EUR ROČNĚ.

ČÁSTKA JE Tedy PŘIBLIŽNĚ TŘIKRÁT VYŠŠÍ NEŽ ROČNÍ ROZPOČET ČESKÉ REPUBLIKY³

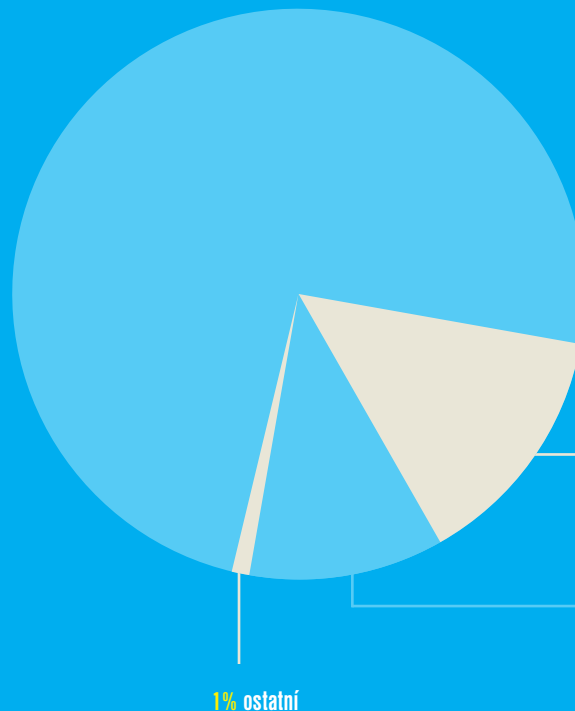
Pokud se peníze vynakládají odpovědně, mohou obyvatelům Evropy přinést řadu výhod. K dosažení tohoto záměru je však nezbytné upřednostňovat **KVALITU INVESTIC** před jejich kvantitou - měli bychom se ptát, **co** konkrétně je z rozpočtu EU pořizováno a **jakým způsobem** tyto výdaje ovlivňují kvalitu našeho života.

1%
hrubého
národního
příjmu EU

roční rozpočet
České republiky

ODKUD SE PENÍZE BEROU?

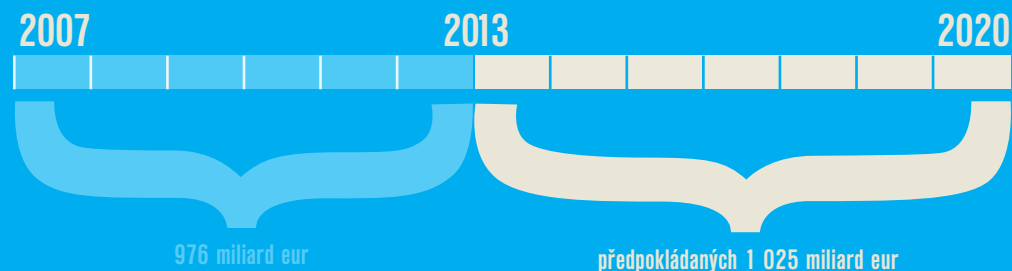
76 % peněz pochází z přímých příspěvků jednotlivých členských zemí. Ty jsou stanoveny podle výše hrubého národního důchodu, silnější ekonomiky tedy přispívají do rozpočtu úměrně větší částkou.

clo - daň uvalená na zboží importované do EU představuje **12 %** rozpočtu

podíl z daně z přidané hodnoty, tzv. DPH tvoří **11 %** rozpočtu. Členské země odvádí do rozpočtu přibližně 0,3 % celkového výnosu z DPH.

1% ostatní

Seznam priorit EU je nastíněn v dokumentu nazvaném "Evropa 2020" (viz další strana). Většina priorit má dlouhodobý charakter, a proto vyžadují dlouhodobé financování. Na každých sedm let sestavuje EU "finanční rámec", neboli plán čerpání rozpočtu. Současný finanční rámec **běží od roku 2007 a skončí v roce 2013**. V tomto časovém intervalu se v Evropě i mimo ni proinvestuje **jeden bilion eur**.

PRO LEPŠÍ BUDOUCNOST - EVROPA 2020

Přestože rok 2020 se může zdát velmi vzdálený, dlouhodobé strategické plánování je nezbytné. Strategie „Evropa 2020“ definuje řadu dílčích cílů, které se do konce desetiletí společně zavázaly dosáhnout všechny členské státy:

Zaměstnanost

zajistit **75%** zaměstnanost ekonomicky aktivního obyvatelstva (ve věku od 20 do 64 let)

Výzkum a vývoj

investovat **3 %** hrubého domácího produktu EU do výzkumu a vývoje

Změna klimatu a energetika

snížit emise skleníkových plynů o **20 %** (ve srovnání s rokem 1990); vyrábět **20 %** energie z obnovitelných zdrojů; snížit celkovou spotřebu energie o **20 %**.

Vzdělávání

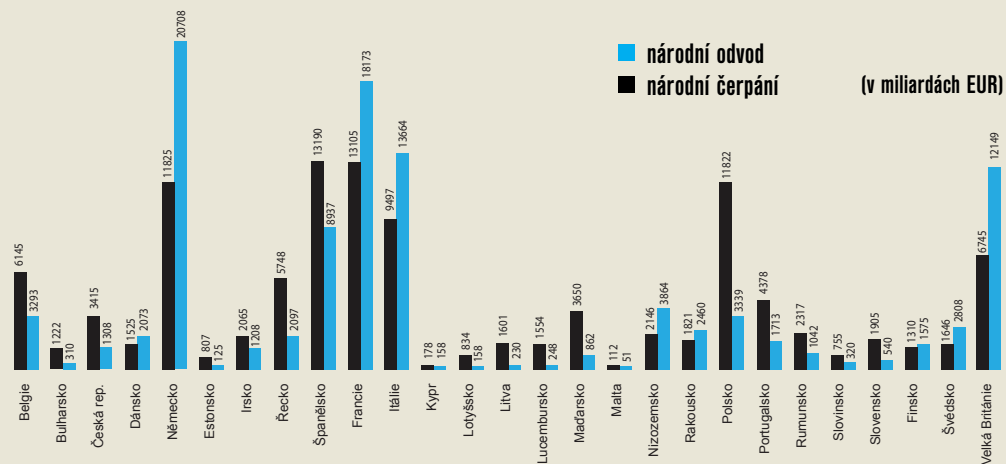
zajistit pokles předčasných odchodů ze škol o **10 %**. Alespoň **40 %** dospělých ve věku od 30 do 34 let by mělo mít dokončené vysokoškolské vzdělání.

Chudoba a sociální vyloučení

snížit počet obyvatel nacházejících se za hranicí chudoby (nebo se jí blížících) alespoň o **20 milionů**

Příspěvky členských států do rozpočtu EU jsou úměrné ekonomické prosperitě dané země. Rozpočet je pak čerpán v souladu s příslušnými politikami a sdílenými prioritami. Standardně se k popisu vztahu jednotlivých zemí k rozpočtu EU používají dva termíny: „čistými plátcí“ jsou země, které do rozpočtu odvádějí více, než z něj čerpají; a „čistými příjemci“ zase země, které čerpají více, než přispívají. Následující graf znázorňuje, jak si jednotlivé země v tomto ohledu stojí⁴.

I když se může postavení čistých plátců jevit značně nespravedlivé, i těmto zemím se dostává celá řada výhod. Profitují například z podnikatelských aktivit v zemích čistých příjemců, nepřímou výhodou je též jednotný trh. Ten odstraňuje hraniční kontroly bránící volnému obchodu se zbožím a cla navyšující náklady, společná měna zase chrání proti rizikům plynoucím ze směnného kurzu. V roce 2010 tak například více než 60 % německého exportu směřovalo do členských států EU. Německé zboží a služby se totiž díky celní unii těší lepší konkurenceschopnosti, než ty přicházející do EU zvenčí⁵.

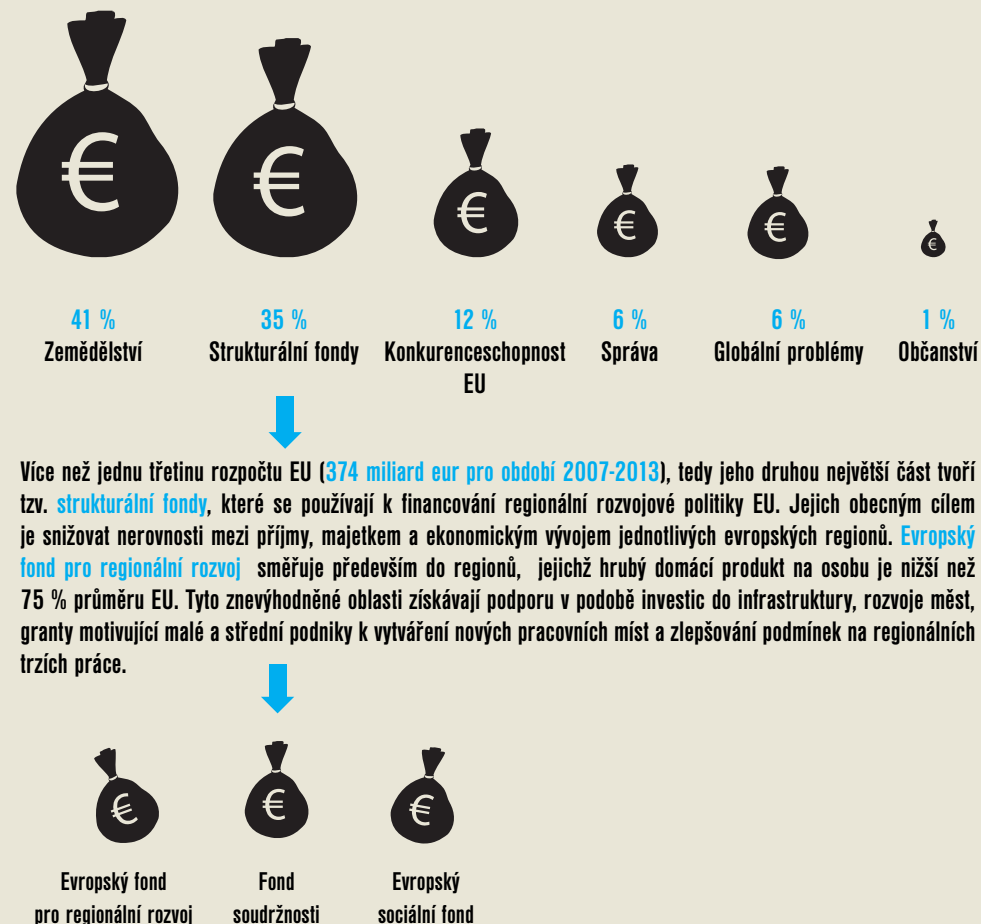
Čistým plátcům dále plynou ekonomické výhody z možnosti nabízet své zboží a služby „mladším“ členským zemím, kterým díky politice EU roste kupní síla. V důsledku toho pak například každé rozpočtované euro investované v Polsku, České republice, na Slovensku nebo v Maďarsku přináší některým čistým plátcům 61 centů ve formě zisku z vývozu⁶.

KOMU POMŮŽE DAŇ Z FINANČNÍCH TRANSAKČÍ?

V roce 2011 Evropská komise předložila návrh nového možného zdroje rozpočtu EU. Tím by se mohla stát nová daň z finančních transakcí, díky níž by klesl podíl národních příspěvků založených na HND na polovinu. Zdanění obchodů s akciemi a dluhopisy sazbou 0,1 % a obchodů s derivátovými nástroji sazbou 0,01 % by mohlo každoročně přinést do rozpočtu přibližně 50 až 60 miliard EUR. Dosud nezdaněný finanční sektor by tak spravedlivým dílem přispíval na podporu veřejných financí, což by v současném napjatém ekonomickém klimatu bylo více než na místě. Více informací o dani z finančních transakcí lze nalézt na: www.financialtransactiontax.eu

KAM PENÍZE SMĚŘUJÍ?

Rozdělení evropských peněz ilustruje následující obrázek. Největší podíl, přes 40 % (což se v letech 2007 až 2013 rovná 408 miliardám eur), směřuje na podporu zemědělství. Podstatnou část peněz tradičně odčerpává podpora Společné zemědělské politiky EU (SZP). Ta má spotřebitelům zajišťovat kvalitní potraviny za rozumné ceny, podporovat rozvoj venkova, ochranu životního prostředí a udržovat dobré životní podmínky zvířat. Nicméně velká část SZP je stále vynakládána na činnosti, které životní prostředí poškozují, například na průmyslovou produkci potravin či nadměrné hnojení. Přestože zemědělství na kvalitě životního prostředí přímo závisí, jeho podpora z rozpočtu EU dosud nebyla podmíněna vysokými ekologickými standardy. Do cílených, kvalitně navržených a snadno realizovaných forem ochrany směřuje pouze zanedbatelný podíl prostředků.

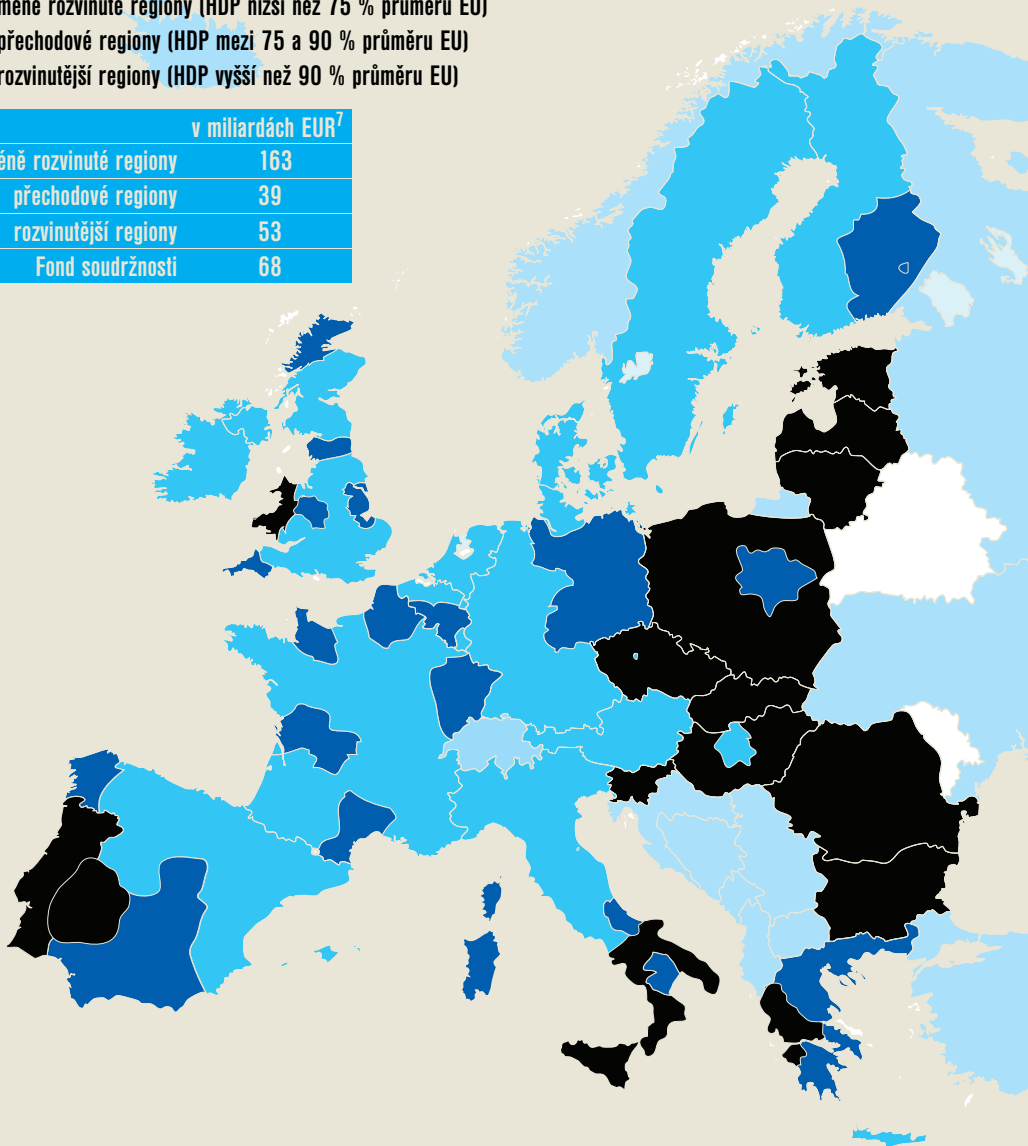

Dalším nosným pilířem evropské regionální politiky je **Fond soudržnosti**, který usiluje o zlepšení ekonomických a sociálních podmínek a stabilizaci ekonomiky. Většina těchto peněz jde do zemí, které do EU vstoupily teprve nedávno (do tzv. „nových členských států“), jejichž hrubý domácí produkt na osobu je nižší než 90 % průměru EU. Velká část prostředků z tohoto fondu je vynakládána na budování dopravní infrastruktury (zejména v podobě silnic) a životního prostředí (projekty týkající se zásobování vodou nebo nakládání s odpady). Energetická účinnost, obnovitelné zdroje energie, železniční a městská hromadná doprava získávají výrazně méně finančních prostředků.

ROZDĚLENÍ STRUKTURÁLNÍCH FONDŮ

- méně rozvinuté regiony (HDP nižší než 75 % průměru EU)
- přechodové regiony (HDP mezi 75 a 90 % průměru EU)
- rozvinutější regiony (HDP vyšší než 90 % průměru EU)

	v miliardách EUR ¹
méně rozvinuté regiony	163
přechodové regiony	39
rozvinutější regiony	53
Fond soudržnosti	68

INVESTICE EU DO REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

Přestože mají strukturální fondy svou činností podporovat hlavní cíle EU, evropské země obvykle tuto skutečnost při nakládání s poskytnutými finančními prostředky přehlížejí. **Největší podíl investic z Fondu soudržnosti směřuje do oblasti dopravy, především na rozvoj silničních komunikací.** Jejich rozvoj má logicky za následek vyšší znečištění způsobené automobilovou dopravou, které obtěžuje obyvatele měst a přispívá k ničení přírody. **Odklon od silniční dopravy by přitom mohl zajistit čistější životní prostředí, snížit závislost Evropy na ropě a pomoci vytvořit nová pracovní místa.** Upřednostňování silniční dopravy odvádí prostředky z oblasti veřejné dopravy, což často ústí do škrtů v jízdních řádech železnic a dálkových autobusových dopravců. To pak komplikuje život občanům, zejména těm ve střední a východní Evropě, kde pouze každý třetí obyvatel vlastní osobní automobil.

Oficiálně by mělo **14% regionálních financí směřovat na ochranu životního prostředí.**

Aktuálním problémem však zůstává skutečnost, že většinu těchto prostředků pohlí nevyhnutelně investice do řešení nastalých problémů, spíše než podpora projektů zaměřených na jejich prevenci. Namísto budování čistíren odpadních vod nebo spaloven odpadů, jež nepříznivě působí na životní prostředí, by měly být upřednostňovány investice přinášející přímé výhody občanům. Zlepšování energetické účinnosti, například prostřednictvím tepelné izolace bytů a domů, může podstatně snížit účty za energie, a zároveň vytvářet pracovní místa i obchodní příležitosti. Recyklace a prevence vzniku odpadů zase přispívá k ozdravení životního prostředí.

KDE PENÍZE EU SKUTEČNĚ POMÁHAJÍ

ODPADOVÁ KONCEPCE NA MÍRU: OSTOPOVICE, JIHMORAVSKÝ KRAJ

Obec Ostopovice požádala Hnutí DUHA o pomoc v oblasti nakládání s odpadem. Odborníky byla následně navržena desetiletá koncepce, jejímž výsledkem má být vyšší třídění odpadů a snížení nákladů obce i občanů. Na základě doporučení bude v obci zaveden pytlový sběr tříděného odpadu od dveří každého domu, pro jehož shromažďování je právě z příspěvku evropských fondů budován sběrný dvůr. Současně probíhají snahy o získání prostředků na nákup domácích kompostérů, které obec následně plánuje pronajímat občanům.

V budoucnu by tak Ostopovičtí měli za netříděný odpad platit podle množství jeho produkce, což je spravedlivější než systém paušálních plateb. Koncepce byla diskutována a přijata na veřejném zasedání zastupitelstva, jelikož zapojení občanů bylo při formulaci i realizaci projektu důležitým faktorem. Ti byli na veřejné akci uvedeni do problematiky a seznámeni s navrženými postupy, přičemž ti neaktivnější z nich si dokonce mohli vyrobit vlastní kompostér.

Prostředky rozpočtu EU podporují i další oblasti: pro zvýšení globální konkurenceschopnosti Evropy je 5 % rozpočtu věnováno na výzkum a vývoj, 7 % pak na podporu jednotného trhu, vzdělávání a odbornou osvětu. Část peněz je použita na projekty realizované mimo Evropu: 1 % podporuje hospodářský a sociální rozvoj venkova v zemích, které by se brzy měly stát členy EU. Další 1 % rozpočtu patří **programům pro rozvoj evropského partnerství se sousedy**. Ty se zaměřují na země bývalého Sovětského svazu, země na severu Afriky a na Středním východě, a to prostřednictvím spolufinancování procesů zaměřených na posilování demokracie a tržního hospodářství. Peníze tam pomáhají i v oblasti lidských práv, udržitelného rozvoje a podpory občanské společnosti. Na rozvojovou spolupráci v dalších 47 rozvojových zemích Latinské Ameriky, Asie, oblasti Perského zálivu a jižní Afriky jsou určena 2 % prostředků rozpočtu EU.

DESATERO BUDOUCÍ REGIONÁLNÍ POLITIKY

Má-li se Evropa vydat cestou k udržitelnému hospodářství, musí budoucí investice z fondů EU respektovat následující pokyny:

- 1 dosahovat energetických a materiálních úspor
- 2 podporovat obnovitelné zdroje energie
- 3 investovat do rozvoje infrastruktury udržitelných zdrojů energie, např. inteligentních sítí a skladování zelených energií
- 4 renovovat bydlení a bytový fond tak, aby vývoj směřoval k pasivnímu bydlení
- 5 vyvíjet pokročilé průmyslové eko-inovační produkty a procesy
- 6 dekarbonizovat dopravu
- 7 recyklovat odpady a podporovat snižování jejich produkce
- 8 budovat zelenou infrastrukturu a investovat do ochrany a obnovy biotopů a ekosystémů
- 9 bránit investicím škodlivým pro člověka a životní prostředí
- 10 zapojit obyvatele do plánování a čerpání prostředků z fondů EU

KDO ROZHODUJE?

Každý rok se v souladu s širším sedmiletým finančním rámcem připravuje roční rozpočet. Evropská komise předkládá návrh rozpočtu představitelům evropských států v Radě Evropy a Evropském parlamentu, kteří jej přezkoumají a na základě vzájemných jednání následně přijmou.

Zdaleka ne všechna rozhodnutí související s rozpočtem se však odehrávají v Bruselu. Přestože je za rozpočet odpovědná Evropská komise, téměř 80 % peněz rozdělují samy členské státy. Proto je úkolem národních vlád zajistit, aby peníze byly vynaloženy účelně. Pokud v tomto ohledu selžou, je Evropská komise oprávněna platby pozastavit nebo ukončit.

ŘÍZENÍ ROZPOČTU EU

O tom, jak konkrétně budou v členských zemích prostředky získané z rozpočtu vynaloženy, rozhodují z velké části národní vlády. Každá země předkládá Evropské komisi své národní strategie a závazky, aby ozřejmila, jak hodlá přispět k plnění společných evropských cílů. Dohoda o partnerství mezi vládou a Evropskou komisí pak stanoví stanovení faktické investiční priority a cíle v konkrétní podobě operačních programů. Řídící orgán operačního programu pak vybírá k financování projekty, které nejlépe odpovídají daným kritériím a přihlíží také ke specifickým potřebám regionu. Nastavení kritérií a cílů operačních programů tedy v praxi přímo ovlivní, zda budou evropské fondy podporovat kvalitní projekty nebo ne.

KDO SE MŮŽE ZAPOJIT?

Ve snaze zajistit účinnější a efektivnější čerpání evropského rozpočtu zrevidovala nedávno Evropská komise tzv. „zásadu partnerství“. Ta vybízí k tomu, aby rozhodnutí o čerpání rozpočtu EU přijatá na místní úrovni zahrnovala různé partnery: občanská sdružení, neziskové organizace, podniky či odbory. Takové začleňování přibližuje politiku EU lidem a posiluje jejich důvěru v instituce, které ji navrhují a následně prosazují. Účast veřejnosti navíc pomáhá předcházet podvodům a zpronevěře. Nezbytným krokem k zapojení veřejnosti je zpřístupnění informací, na jejichž základě jsou obyvatelé schopni činit erudovaná rozhodnutí o veřejných výdajích, které ve svých regionech požadují.

EXISTUJE NĚKOLIK ZPŮSOBŮ JAK SE PŘÍMO ZAPOJIT

Během plánování

v okamžiku, kdy představitelé země rozhodují o způsobu čerpání prostředků, bývá veřejné mínění a informace poskytnuté zúčastněnými osobami nesmírně užitečné. Občané mohou ovlivnit nejen místní a regionální rozhodnutí, ale i ta s celostátním dopadem. Dále mají možnost navrhovat řešení vlastní, podpořit nevládní organizace či požadovat větší zodpovědnost úřadů.

V průběhu realizace

projekty jsou často realizovány na regionální úrovni, proto nesou odpovědnost za předkládání návrhů, monitorování a zajištění dodržování plánů jednotlivé krajské úřady. Pokud mají obyvatelé podezření na jakékoli nesrovnalosti, mohou podat návrh na prošetření situace místním nevládním organizacím, kontrolním orgánům EU či policii ČR.

Stát se příjemcem dotací

o podporu z evropských fondů můžete požádat i jako drobný podnikatel nebo občanské sdružení. Stačí mít originální nápad a splnit kritéria pro financování. Každý podnikatel či organizace, který splňuje podmínky pro čerpání s originálním nápadem ale bez vlastních zdrojů financování může z EU získat finanční prostředky. Inovace jsou vždy vítány!

BLÝSKÁNÍ NA LEPŠÍ ČASY?

V současné době se Evropská komise snaží prosadit návrh, aby bylo nejméně 20 % rozpočtu EU (v příštím sedmiletém rozpočtovacím období zhruba 205 miliard EUR) použito na řešení problémů spojených se změnou klimatu a ochranou životního prostředí. Vzhledem ke komplexnosti problematiky by tato částka směřovala i do oblastí ovlivňujících ochranu životního prostředí nepřímo. Jednalo by se především o investice do vzdělávání a odborné přípravy, a rezortů dopravy a zemědělství.

Budoucí rozpočtový rámec EU bude schválen koncem roku 2013. Je zcela ve Vašich rukou, zda se budete zajímat o jeho výhody pro veřejnost. Vyjádřete svůj názor.

Více informací na

www.bankwatch.org/soutez
www.bankwatch.org/eufunds

- ¹ Evropané přispívají do rozpočtu EU nepřímo při nákupu výrobků a služeb nebo placení lokálních daní. V roce 2010 každý občan ČR přispěl průměrnou částkou 125 eur. Pro srovnání, Česká vláda v daném roce utratí částku 4 500 eur na osobu.
- ² Hrubý národní důchod EU je součet všech příjmů evropských domácností za určité období (obvykle kalendářní rok). Běžně se používá jako indikátor ekonomického zdraví země, stejně jako k posouzení životní úrovně dané země.
- ³ Obě hodnoty byly převzaty z rozpočtů pro rok 2012.
- ⁴ Evropská komise, Generální ředitelství pro rozpočet a finanční plánování. Finanční zpráva 2010. Brusel, 2011.
- ⁵ Evropská komise, Eurostat. Statistika v kostce 3/2012. Lucembursko, 2012.
- ⁶ Polské ministerstvo pro místní rozvoj, Institut pro strukturální výzkum. "Zhodnocení výhod pro EU-15 vyplývajících z realizace politiky soudržnosti v zemí Visegrádské skupiny." Varšava, 2012.
- ⁷ Evropská komise. Politika soudržnosti 2014 -2020: Investice do růstu a zaměstnanosti. Lucemburk, 2011.
- ⁸ Evropská komise. Eurostat. „Míra motorizace regionů NUTS II k 1. lednu 2009“.

Tato publikace vznikla za finanční podpory Evropské unie. Za její obsah je však v plné míře zodpovědná organizace CEE Bankwatch Network a tento v žádném nesmí být považován či vydáván za stanovisko EU.

Evropa a její obyvatelé musí rozhodnout, v jaké společnosti chtějí žít a jakým způsobem v budoucnosti uspokojovat své základní potřeby. Prostředky rozpočtu EU zde mají klíčovou úlohu, neboť rozhodnutí učiněná dnes určí směr, kterým se bude Evropa ubírat po mnoho následujících desetiletí. Přestože by se mohlo zdát, že konečný dopad rozhodnutí přijatých ve vzdáleném Bruselu je zanedbatelný, ovlivňují chování každé členské země, každého regionu. Doufáme, že Vám tato příručka pomůže pochopit význam Evropského rozpočtu i jeho fungování a zároveň nastíní, jak se Vy sami můžete do rozpočtovacího procesu zapojit.

Více informací naleznete na

www.bankwatch.org/soutez